

Læringsmål

Når du har arbeidet med dette kapitlet, skal du kunne

- lese bilder
- tolke samspillet mellom tekst og bilde i sammensatte tekster
- kjenne igjen bildebokas typiske virkemidler
- gjøre en enkel tolkning av en bildebok

11 Bildebøker

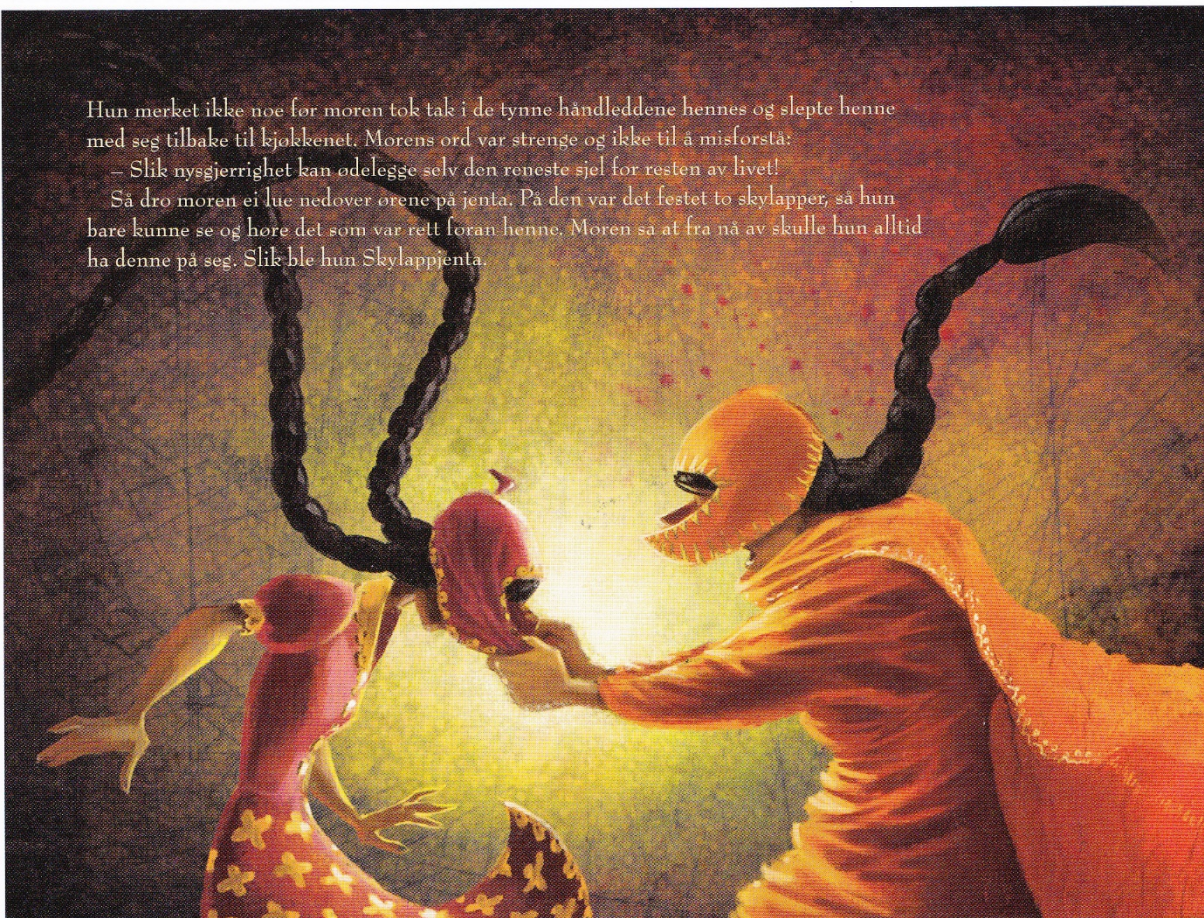
Å fortelle med tekst og bilder

Det sies at et bilde kan uttrykke mer enn tusen ord. Et bilde kan fortelle en historie. Men bildet forteller historien annerledes enn om den var skrevet. Å *lese bilder* er å finne ut hva bildene forteller. Prøv å lese bildet under. Du kan for eksempel spørre deg selv: Hva skjer her? Hvordan er stemningen på bildet? Hva forteller kroppsholdningene og ansiktsuttrykkene om stemning og følelser?

Hun merket ikke noe før moren tok tak i de tynne händleddene hennes og slepte henne med seg tilbake til kjøkkenet. Morens ord var strenge og ikke til å misforstå:

– Slik nysgjerrighet kan ødelegge selv den reneste sjel for resten av livet!

Så dro moren ei lue nedover ørene på jenta. På den var det festet to skylapper, så hun bare kunne se og høre det som var rett foran henne. Moren så at fra nå av skulle hun alltid ha denne på seg. Slik ble hun Skylappjenta.

Når vi skal lese bilder, må vi både se på helheten og på detaljene i bildene. Legger du merke til noen detaljer? Hvordan er forholdet mellom personene på bildet på side 211? Vi ser at den største kvinnen trer ei rød lue nedover hodet på jenta. Teksten forteller oss at de er mor og datter, men også ut fra bildet kan vi se at de to kanskje hører sammen. For eksempel er begge kledd i røde klær, og begge har lange fletter. Hva tror du illustratøren ønsker å fortelle med bildet?

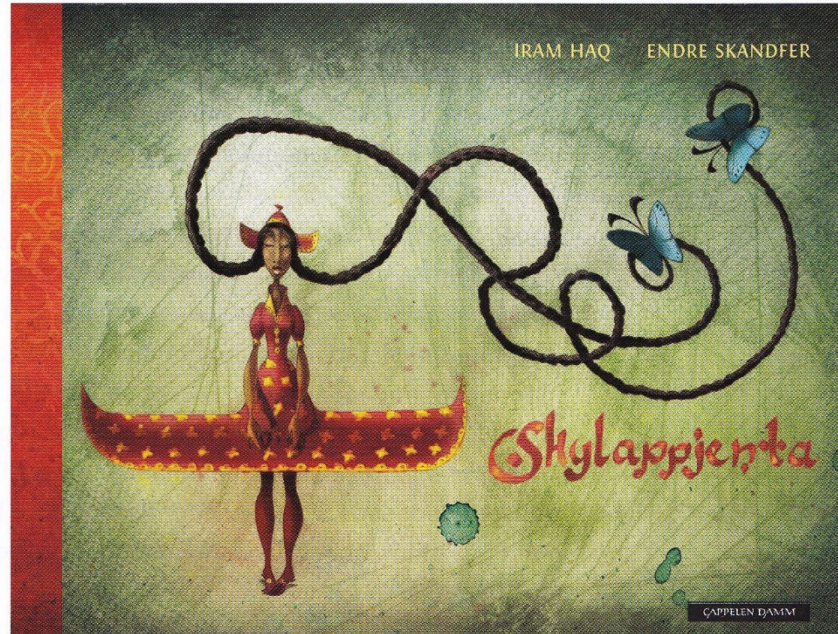
Hva er en bildebok?

En bildebok har minst ett bilde på hvert oppslag. (Et oppslag er de to sidene du ser når du slår opp i en bok.) Når en voksen leser en bildebok for et barn som ikke kan lese selv, kan barnet lese bildene. Barnet bruker da både hørselen, synet og følesansen når det blar videre i boka. Bildebøker for ungdom og voksne blir som regel lest av noen som kan lese både tekst og bilder selv. Når du leser en bildebok alene, er det viktig at du ikke glemmer å lese bildene like nøye som teksten. Mye av informasjonen ligger i bildene, og det er viktig å få med seg alle detaljene. Bildeboka har mange likhetstrekk med tegneserien og filmen. Den består av både ord og bilder, og overlater til leseren å tolke sammenhengen mellom tekst og bilder.

Bildebøker finner vi innenfor både sakprosa og skjønnlitteratur. Fagbøker og kokebøker er typiske bildebøker innenfor sakprosa. Innenfor skjønnlitteratur kan både romaner, eventyr, fortellinger og noveller lages som bildebøker. *Bilderomanen* skiller seg fra tegneserieromanen ved at bildene ikke er plassert i tegneserieruter, men dekker hele siden. De siste årene er det kommet stadig flere kombinasjoner av roman, bildebok og tegneserie.

En bildebok for ungdom

Omslag: forsiden og baksiden av boka

▲ Før du begynner å lese en bildebok, er det lurt å se nærmere på omslaget.

OPPGAVER

- 1 Prøv om du selv kan uttrykke en mening eller et budskap ved hjelp av en tegning, men uten ord. Finn på tema selv, eller velg overskriften «Slik vil vi ha det på skolen!».
- 2 Se nøye på omslaget til *Skylappjenta*. Hva var det første du la merke til ved omslaget til *Skylappjenta*? Var det fargene, tittelen eller noe spesielt i bildet? Og hva tenkte du da du så navnene til bokas forfatter og illustratør?
- 3 Vet du hva en skylapp er? Skriv noen setninger om førsteinntrykket av boka.
- 4 Legg merke til bokas tittel og hvordan den er skrevet. En sommerfugl er på vei til å fly ut av bildet. Hvilke signaler gir det deg om hva boka kommer til å handle om?
- 4 Lat som om du skal lage en bildebok som heter *Vennskapsøya*. Hvordan ville omslaget til bildeboka di sett ut?

TENK OVER

Kan du finne fram til uttrykk i dagligspråket der ordet «skylapp» blir brukt?

Handlingen i Skylappjenta

Skylappjenta er ei ung jente som drømmer om verden utenfor hjemmet. Hun tenker at menneskene der er «frie og lekne og smiler hver dag». Hun får ikke lov av moren sin til å forlate hjemmet, for hun er redd datteren vil la seg lokke av «skogens farer og fryktelige fristelser». Moren trer ei rød lue nedover hodet hennes. På lua er det skylapper, slik at jenta bare skal se det som er rett foran seg. Slik blir hun Skylappjenta. En dag ber moren henne gå med en kurv mat og drikke til bestemoren, som er blitt syk. Endelig skal Skylappjenta få lov til å gå ut i verden! Moren ber henne love å bare se rett fram og løpe av gårde med en gang hvis hun ser en gutt. I skogen ser hun bare det vakre rett foran seg og ikke alt det rare som foregår i buskene. På veien til bestemor møter hun onkel Chacha. Det gjør henne nervøs at han følger med på hva hun gjør. Så møter hun Normann, som hun forelsker seg i. Han serverer henne skinkestek og sprudlevann. Hun rister seg etter hvert løs fra favntaket hans og kommer seg til bestemors hus. – Men bestemor, så store øyne

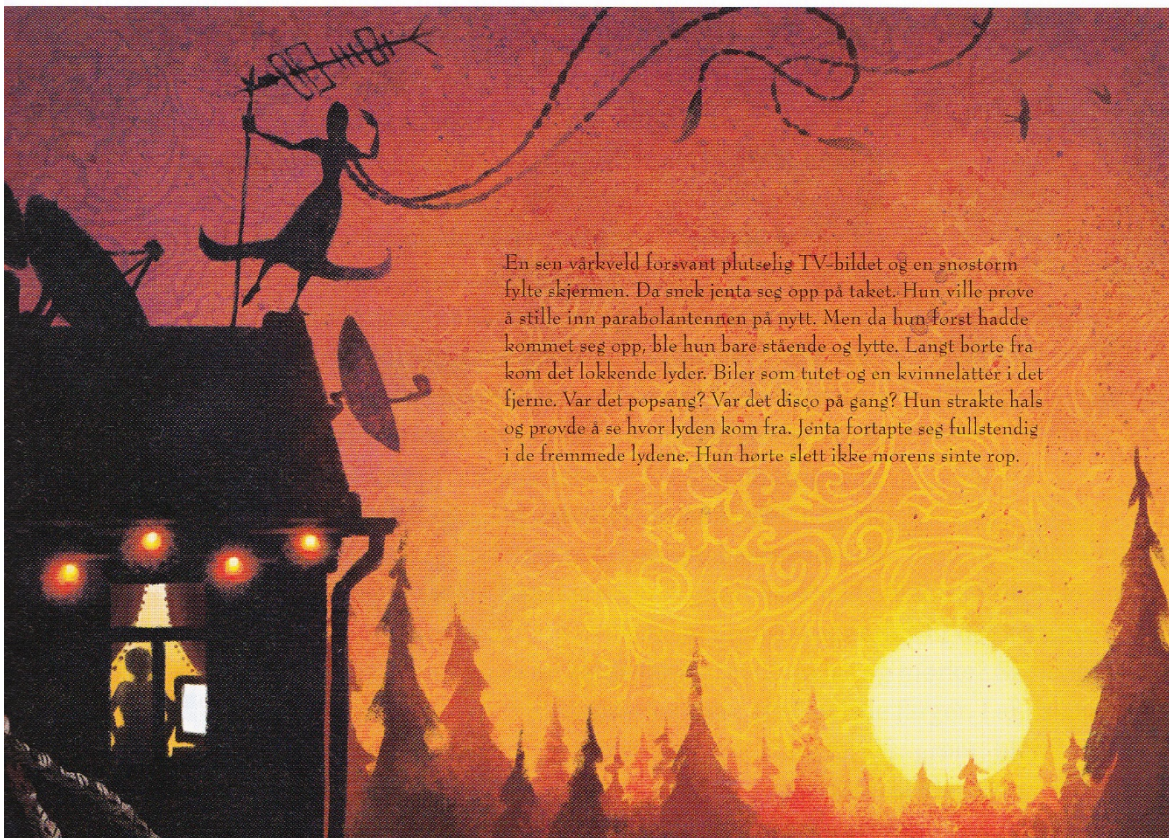
Det var en gang ei ung jente som bodde sammen med moren sin midt inne i en høy og tett skog. Skogen var så full av farer og fryktelige fristelser at jenta aldri fikk lov til å gå ut. De spinkle krydderplantene som sto inntil husveggen, måtte hun vanne gjennom vinduet. Ikke engang klesvasken fikk hun lov til å henge ut. Jenta hadde ikke for vane å klage, men gjorde som hun ble fortalt og kranglet aldri. Den store, vide verden fikk hun små, deilige glimt av gjennom TV-skjermen. Da pleide jenta å drømme seg bort. Hun ville så gjerne være en del av sangen og dansen fra den store verdenen utenfor. Der, tenkte hun, var menneskene frie og lekne og smilte hver dag.

du har fått, roper Skylappjenta når hun får se bestemoren. – Det er fordi jeg har sett hvordan du har oppført deg i det siste, hvisker bestemor. Det viser seg at det er onkel Chacha som har kledd seg ut som bestemor. Han slenger Skylappjenta ned i en koffert, for han og bestemor har planlagt å sende henne til «Langtvekkistan, hvor ingen ler eller danser diskodans». Da banker det på døra, og Normann kommer og redder henne. Skylappjenta forlater familien, men klarer ikke å holde følge med Normann. Fortellingen ender med at hun går alene mot den store byen. «Bare Skylappjenta vet om hun fant det hun lengtet etter. Og har hun ikke funnet det ennå, så er hun nok på god vei.»

Forholdet mellom tekst og bilde

Slik begynner teksten i *Skylappjenta*:

Det var en gang ei ung jente som bodde sammen med moren sin midt inne i en høy og tett skog. Skogen var så full av farer og fryktelige

En sen vårkveld forsvant plutselig TV-bildet og en snøstorm fylte skjermen. Da snek jenta seg opp på taket. Hun ville prøve å stille inn parabolantennen på nytt. Men da hun først hadde kommet seg opp, ble hun bare stående og lytte. Langt borte fra kom det løkkende lyder. Biler som tutet og en kvinnelatter i det fjerne. Var det popsang? Var det disco på gang? Hun strakte hals og prøvde å se hvor lyden kom fra. Jenta fortapte seg fullstendig i de fremmede lydene. Hun hørte slett ikke morens sinte rop.

fristelser at jenta aldri fikk lov til å gå ut. De spinkle krydderplantene som sto inntil husveggen, måtte hun vanne gjennom vinduet. Ikke engang klesvasken fikk hun lov til å henge ut. Jenta hadde ikke for vane å klage, men gjorde som hun ble fortalt og kranglet aldri. Den store, vide verden fikk hun små, deilige glimt av gjennom TV-skjermen. Da pleide jenta å drømme seg bort. Hun ville så gjerne være en del av sangen og dansen fra den store verdenen utenfor. Der, tenkte hun, var menneskene frie og lekne og smilte hver dag.

P**FORHOLDET
MELLOM TEKST
OG BILDE**

Forholdet mellom tekst og bilde kan være

- *bekreftende* – bildene støtter opp under teksten og understreker det den forteller
- *utvidende* – bildene gir tilleggsinformasjon og forteller mer enn det teksten forteller
- *utfordrende* – bildene motsier teksten og skaper spenning

Skylappjenta har fargerike bilder som fyller hele oppslaget, altså to sider. Teksten står plassert inne i selve bildet. Når vi leser en bildebok, må vi lese både tekst og bilder sammen for at boka skal gi mening. Vi kan si at tekst og bilde leker med hverandre, de spiller sammen eller er i dialog. Uten den ene delen mister vi helheten. Samspillet mellom tekst og bilde åpner for flere betydninger og tolkninger enn dem vi kan finne i en roman, som bare forteller en historie ved hjelp av tekst.

Forholdet mellom tekst og bilde kan variere. Noen ganger er det teksten som «har'n», andre ganger er det bildene. Iblant forteller tekst og bilde det samme, da *bekrefter* de hverandre. Et eksempel på det finner vi når både tekst og bilde forteller om ei ung jente som vanner krydderplantene utenfor husveggen. Andre ganger *utvider* bildene teksten og tilfører noe ekstra. For eksempel skildrer bildet på side 214–215 detaljert hvordan *Skylappjenta* og huset hun bor i, ser ut. Vi kan for eksempel se at huset er bygd av murstein. Ekstra spennende blir det å jobbe med bildebøker når tekst og bilde *utfordrer* hverandre eller til og med motsier hverandre. Et eksempel på dette har vi når teksten sier at jenta bor «inne i en høy og tett skog», mens bildet forteller at hun bor i en bygård av murstein. Her utfordres du til å velge hvem du skal tro på. Bor jenta virkelig i skogen, eller kan skogens «farer og fryktelige fristelser» være et bilde på storbyens farer og fristelser?

OPPGAVER

- 5 Minner handlingen i *Skylappjenta* deg om en annen fortelling du kjenner? Plukk ut to–tre setninger fra handlingsreferatet som du mener minner deg om noe du har lest et annet sted før.
- 6 Øvelse i å lese samspillet mellom tekst og bilde.
 - a Se på det første oppslaget fra *Skylappjenta* på side 214–215. Hva synes du bildet forteller? Noter ned stikkord i første kolonne i et tokolonnenotat.
 - b Les bildet grundig før du leser tekstutdraget på side 215–216. Hva forteller teksten? Fyll ut andre kolonne i tokolonnenotatet.
 - c Bor Skylappjenta i en by eller ute i skogen? Synes du tekst og bilde er bekreftende, utvidende eller utfordrende?
 - d Hva tror du sommerfuglen er et symbol på?

Å lese bildebøker

Omslaget

Når vi skal tolke en bildebok, begynner vi med å se på omslaget. Det kan være fargerikt eller grått og med eller uten bilder. Tittelen kan stå med store eller små bokstaver og i ulike typer fonter. Hvis omslaget er fargerikt, sender det ut andre signaler enn om det er ensfarget. Det samme gjelder *formatet*, dvs. størrelsen og formen på boka. Er boka stor eller liten? Er den kvadratisk eller avlang, høy eller bred?

Font: skrifttype

Layout

Layout handler om hvordan boksiden ser ut, hvordan de er komponert. Finnes det skreven tekst? Hvor mye plass tar bildene? Er det luft mellom tekst og bilder, eller går de inn i hverandre? Har bildene kant eller ramme rundt seg, eller fyller de hele siden? Er det et bilde på hver side, eller går bildet over to sider? Er oppslagene delt i to med teksten på venstre og bildet på høyre side?

Teknikk og farger

Hva slags teknikk som brukes, har mye å si. Er bildene malt eller tegnet, eller kanskje de er digitalt bearbejdede fotografier? Hvilke farger er brukt, og hvilken stemning skaper de? Er det kontraster mellom varme og kalde farger, mellom lys og mørke? *Skylappjenta* er kledd i rødt med gule detaljer, altså varme farger. Landskapet hun beveger seg i, er framstilt i sterke, klare farger: grønt, blått, rødt, gult, lilla og rosa. Eplene er røde og hjerteformede. Men når onkel Chacha kommer, blir alt plutselig mørkt, grumsete og svart. Også i

Kontrast:
motsetning. Tydelig forskjell, for eksempel mellom lys og skygge

P

KOMPOSISJON

- Heltotalbilder gir oversikt over miljø og landskap.
- Halvtotalbilder går tettere på, og vi kan se personenes ansiktsuttrykk.
- Nærbilder går helt tett på og viser følelser, tårer og uttrykket i øynene.

bestemors hus er det mørket og skyggene som dominerer. Dette kan vi tolke som at gleden forsvinner, det henger (bokstavelig talt) skygger over Skylappjentas liv. Mot slutten av boka er fargen på kjolen hennes blassere, hun er blitt mindre fargerik.

Komposisjon, bildeutsnitt og perspektiv

Hvordan er bildene komponert, eller satt sammen? Bildeutsnitt eller zoom viser avstanden til motivet. Tegneren kan tegne et oversiktsbilde eller zoome inn mot karakteren og tegne et nærbilde.

Er det brukt *normalperspektiv*, *fugleperspektiv* eller *froskeperspektiv*? Når bildet er tatt i samme høyde som motivet, kaller vi det normalperspektiv. Fugleperspektiv har vi når vi ser personene ovenfra, og i froskeperspektiv ser vi personene nedenfra. Fugleperspektiv og froskeperspektiv kan brukes for å vise hvilken makt personer har.

normalperspektiv

fugleperspektiv

froskeperspektiv

verdiperspektiv

Verdiperspektiv får vi når tegneren overdriver eller underdriver størrelser for å oppnå en effekt. For eksempel kan en person være tegnet som veldig liten i forhold til andre. Det understreker at personen føler seg liten. Vi finner et eksempel på dette i *Skylappjenta* når bestemor stiller seg foran døråpningen for å sperre veien for henne: «– Du tilhører oss! skrek bestemor, og rettet en sylskarp pekefinger mot henne.» På bildet er bestemors pekefinger tegnet kjempelang, og Skylappjenta ser bitte liten ut ved siden av kjempebestemor.

Når vi skal tolke et bilde, må vi først «lese» det nøye, så vi får med oss både helheten og detaljene i bildet. Se nøye på det neste bildet, der Skylappjenta er på vei gjennom skogen med mat til bestemor. Ser du kontrastene i fargene mellom de lyse, klare fargene hun ser, og det utydelige mørket på begge sider av stien?

OPPGAVER

- 7 Studer illustrasjonen over:
- a Hvilken teknikk er brukt? Skriv ned fem ord du mener passer til teknikken.
 - b Hvilke farger er brukt, og hvilken stemning skaper disse?
 - c Finner du eksempler på kontraster i bildet? Hvilken effekt gir kontrastene?
- d Enkelte detaljer i bildet står det ikke noe om i teksten. Les bildet nøye: Hva foregår i buskene? Dette er detaljer som Skylappjenta ikke ser på grunn av skylappene. Hvilken funksjon har disse detaljene?

Bildebokas virkemidler

Miljø- og personschildring

Det er en fordel å bruke bilder når vi skal skildre personer og miljø, for de kan vise hvordan personene ser ut, og hvordan de har det. Se for eksempel på bildet på side 220. Hvilke virkemidler bruker tegneren for å vise at Skylappjenta er glad?

Ord passer bedre når vi skal få fram tempoet i fortellingen, og når vi skal beskrive hvor lang tid som har gått. For eksempel sier teksten helt i begynnelsen av boka «en sen vårkveld». Da vet vi når på året handlingen starter. Da det begynner å snø mot slutten av boka, skjønner vi omtrent hvor lang tid som har gått.

Både tekst og bilder forteller om snøen, de bekrefter hverandre. Men samtidig tilfører bildene noe ekstra til beskrivelsene av årstidene. Bildene skildrer vårbloster, høstens modne epler og vinterens snø. I bildet ovenfor ser vi Skylappjenta bevege seg lett og

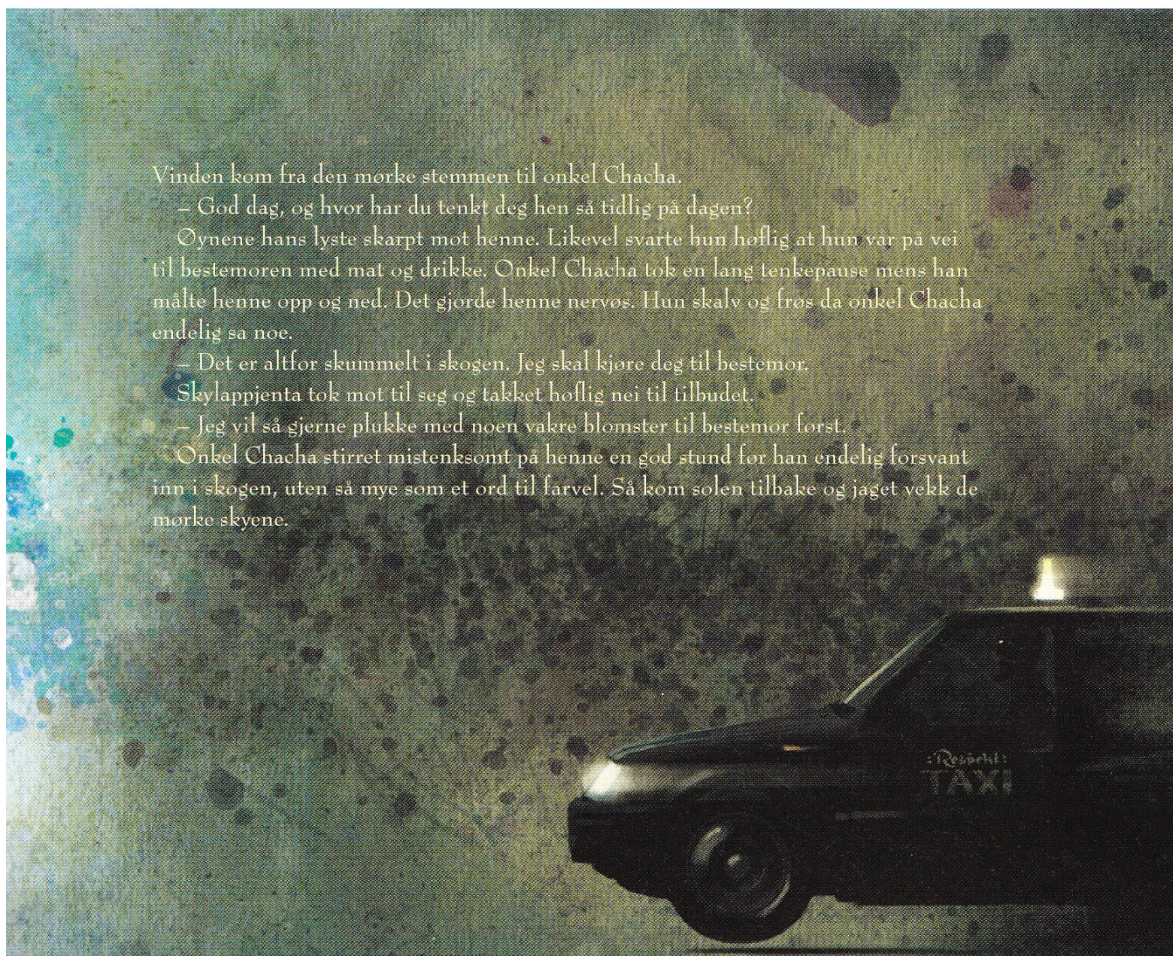

Så fikk hun øye på en eng full av blomster som nikket
smilende mot henne. Hun løp glad ut i blomsterengen, men rakk ikke
å plukke en eneste blomst før solen brått forsvant, og en sterk vind løftet
alle blomstene opp med røttene og blåste dem langt vekk.

lystig inn i en vakker blomstereng. Men som en kontrast til den vakre,
fargerike blomsterengen ser vi også at noe mørkt og truende er på vei
inn i de klare fargene. Hvordan skal vi tolke dette? Her kan teksten
hjelp oss:

*Hun løp glad ut i blomsterengen, men rakk ikke å plukke en eneste blomst
før solen brått forsvant, og en sterk vind løftet alle blomstene opp med
røttene og blåste dem langt vekk. Vinden kom fra den mørke stemmen fra
onkel Chacha. – God dag, og hvor har du tenkt deg hen så tidlig på dagen?*

Dette er et eksempel på at tekst og bilde forteller det samme, de
bekrefter hverandre. Samtidig utvider bildet teksten. Det gir oss mer
informasjon enn teksten gjør. Teksten sier ingenting om at onkel
Chacha kjører drosje, det kan bare bildet fortelle oss.

Vinden kom fra den mørke stemmen til onkel Chacha.

– God dag, og hvor har du tenkt deg hen så tidlig på dagen?

Øynene hans lyste skarpt mot henne. Likevel svarte hun høflig at hun var på vei til bestemoren med mat og drikke. Onkel Chacha tok en lang tenkepause mens han målte henne opp og ned. Det gjorde henne nervøs. Hun skalv og fros da onkel Chacha endelig sa noe.

– Det er altfor skummelt i skogen. Jeg skal kjøre deg til bestemor.

Skylappjenta tok mot til seg og takket høflig nei til tilbudet.

– Jeg vil så gjerne plukke med noen vakre blomster til bestemor først.

Onkel Chacha stirret mistenksomt på henne en god stund før han endelig forsvant inn i skogen, uten så mye som et ord til farvel. Så kom solen tilbake og jaget vekk de mørke skyene.

OPPGAVER

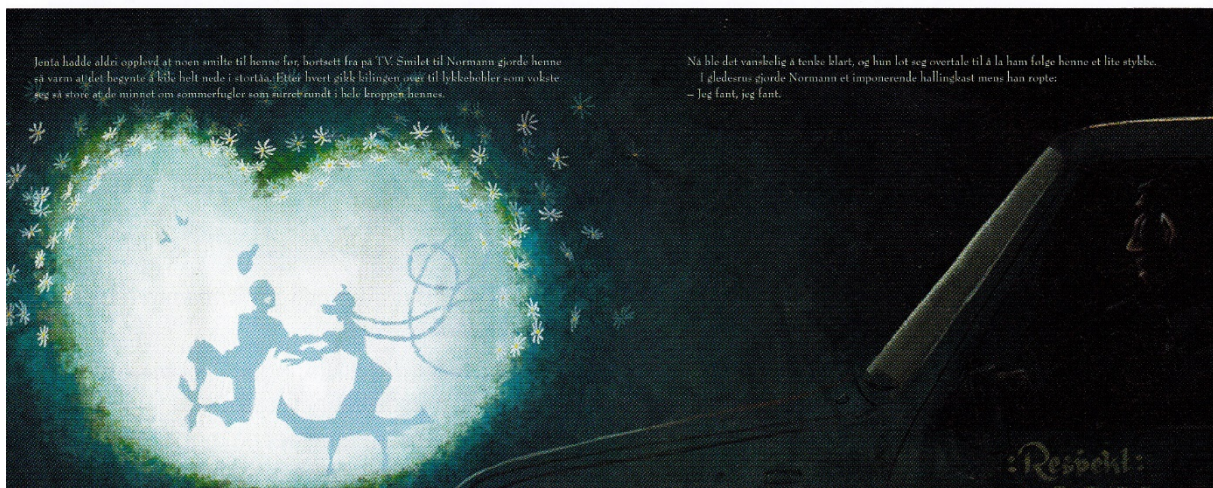
- 8 a** Til nå har vi lest tekst og bilde hver for seg. Men dette er jo en bildebok, og da skal tekst og bilde leses sammen. Les oppslagene fra *Skylappjenta* i dette kapitlet, og finn eksempler på at samspillet mellom tekst og bilde kan være bekreftende, utvidende og utfordrende.
- b** Hvilken farge vil du bruke hvis du skal fortelle at noen er glade, forelsket eller sinte? Hvorfor ville du valgt akkurat den fargen?
- c** Hvordan viser bildene i *Skylappjenta* tempo og at tiden går?
- 9 a** Person- eller miljøskildringer. Ta et bilde av enten en person eller et sted. Du kan for eksempel bruke kameraet på mobilen din. Hvis du ikke har kamera, kan du tegne isteden.
- b** Skriv en tekst til bildet som hjelper til med å beskrive personen eller miljøet på bildet.

En hilsen til tidligere tekster

Noen ganger finner vi spor i en tekst. Det kan være spor etter andre tekster (for eksempel eventyr), film, musikk, bildekunst eller kjente hendelser. Du har sikkert hørt eksempler på at popartister «sampler» låter ved å bruke et kjent tema i låten sin? I musikken kan vi ta en liten bit av en sang og bruke den som bakgrunn i en ny sang. Noe av det samme gjør forfattere. Du har kanskje allerede tenkt at *Skylappjenta* har likheter med eventyret «Rødhette og ulven», men teksten viser også til andre kjente eventyr.

På bildet under har Skylappjenta truffet en gutt som heter Normann. Smilet hans gjør henne «så varm at det kiler helt ned i stortåa», og hun lar seg overtale til å la han følge henne et lite stykke. I gledesrus gjør Normann et imponerende hallingkast mens han roper: «– Jeg fant, jeg fant!». Kjenner du til hvilket eventyr dette uttrykket er hentet fra?

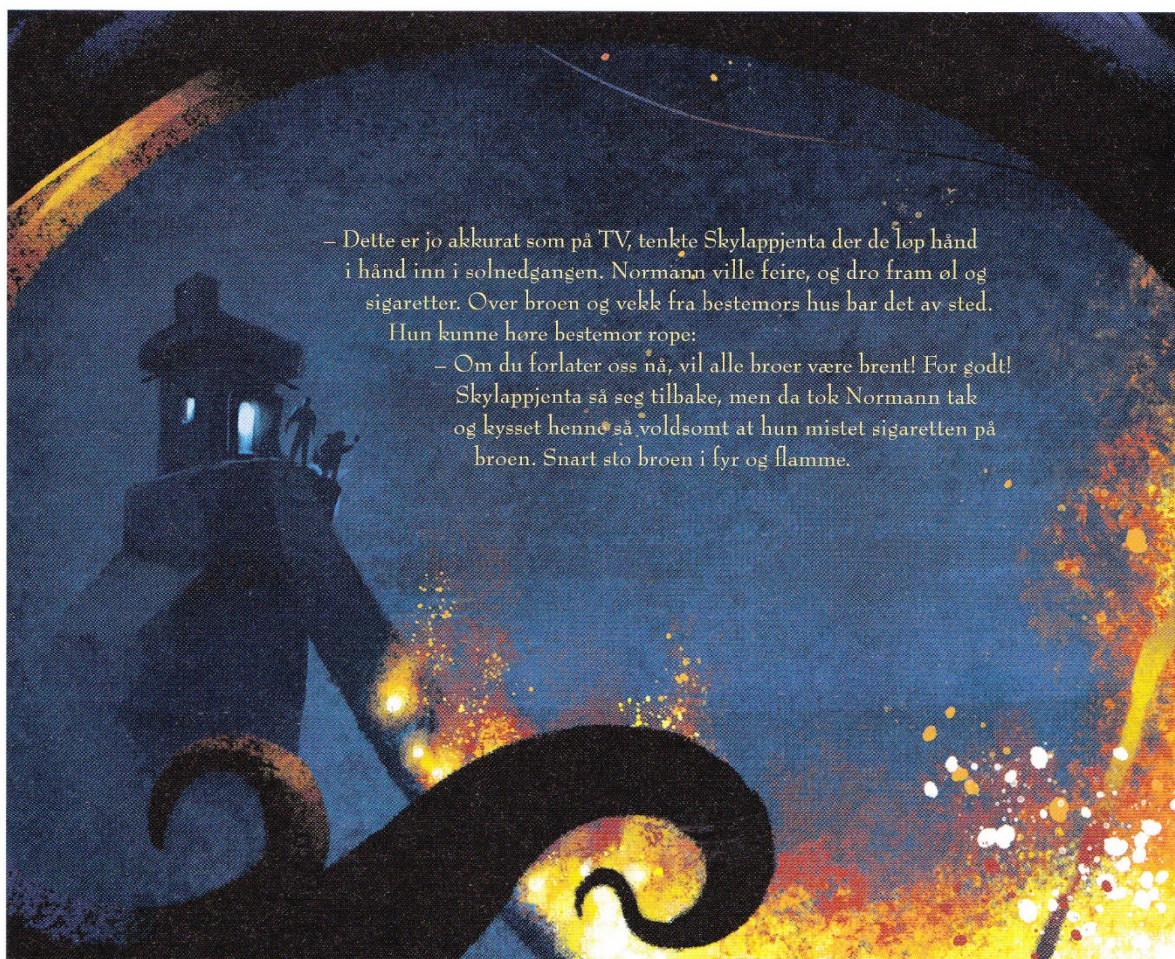
Dette er eksempler på at *Skylappjenta* hilser til tidligere tekster. Hvis du leter mer, kan du finne flere hilsener. For noen år siden skrev avisene om at norsk-pakistanske jenter i Oslo ble overvåket av taxisjåfører. Hvis jentene hadde kontakt med norske gutter, ble det meldt fra til familiene deres. *Skylappjenta* spiller på disse avisoppslagene. Onkel Chacha er tegnet som taxisjåfør i en «Respekt taxi».

OPPGAVER

- 10 a Hvilke kjente tekster finner du spor etter i *Skylappjenta*?
- b Hvordan tror du det går med *Skylappjenta*? Tenkeskriv videre på eventyret.
- c Klar for en utfordring? I *Skylappjenta* kan vi finne spor etter flere kjente eventyr. Lag en liste over rollene i minst ett av disse eventyrene. Plasser personene fra *Skylappjenta* inn i listen. Hvilke roller spiller
- Skylappjenta*, Normann og onkel Chacha? Hva har *Skylappjenta* til felles med originaleventyret, og hva er forskjellig?
- d Lån *Skylappjenta* på biblioteket. Les hele bildeboka, og skriv en anmeldelse av den.
- 11 Hvilke virkemidler er brukt i denne bildeboka?
- 12 Hva tenker du at *Skylappjenta* egentlig handler om? Hva er budskapet?

▼ Har du hørt uttrykket «å brenne alle broer»? Det betyr å forlate noe for godt. *Skylappjenta* gjør akkurat dette, og det blir tegnet bokstavelig i dette bildet. *Skylappjenta* setter fyr på broen tilbake til familien sin, slik at hun aldri kan gå tilbake. Vanligvis brukes uttrykket i overført betydning og handler altså ikke om å tenne på ting, men her brukes det bokstavelig.

– Dette er jo akkurat som på TV, tenkte *Skylappjenta* der de løp hånd i hånd inn i solnedgangen. Normann ville feire, og dro fram øl og sigaretter. Over broen og vekk fra bestemors hus bar det av sted. Hun kunne høre bestemor rope:

– Om du forlater oss nå, vil alle broer være brent! For godt! *Skylappjenta* så seg tilbake, men da tok Normann tak og kysset henne så voldsomt at hun mistet sigaretten på broen. Snart sto broen i fyr og flamme.

TENK OVER

Se på tittelen *Sinna Mann*. Hva tror du denne bildeboka handler om?

▼ *Sinna Mann* handler om Boj, som har en far som slår. Boj er veldig redd. Kan du se eksempler på dette i bildene?

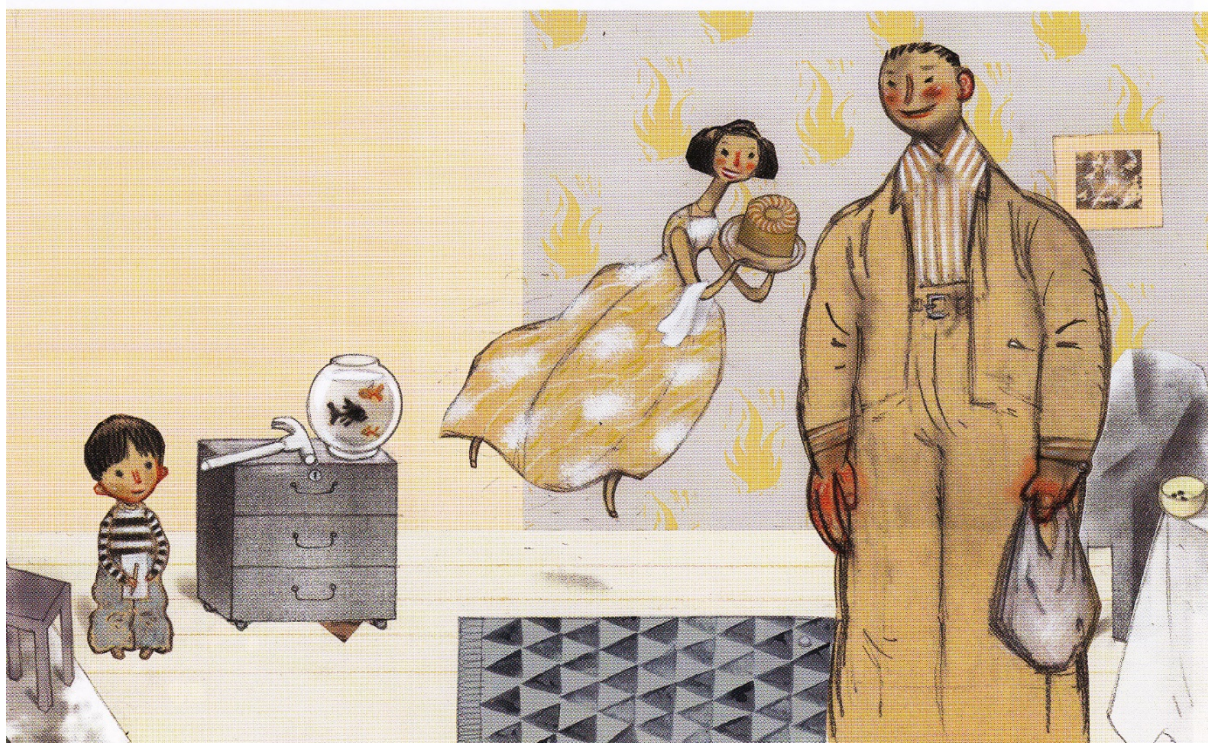
Inn i detaljene

Sinna Mann

Når vi leser bildebøker, må vi følge nøye med. Illustratøren har ofte lagt inn detaljer i bildene som kan hjelpe leseren til å forstå hva som egentlig foregår. Noen detaljer krever at du har spesielle forkunnskaper for at du skal kunne forstå betydningen av dem.

Detaljene kan gi hint om hva som skal skje, eller de forklarer noe som ikke blir sagt direkte. Bildebøker egner seg godt til å ta opp temaer og følelser det kan være vanskelig å sette ord på. Noen bildebøker handler om traumatiske hendelser som krig eller overgrep.

Bildene kan uttrykke det vi ikke tør snakke om. Bildeboka *Sinna Mann* av Gro Dahle og Svein Nyhus har bilder med mange detaljer som er viktige for å forstå fortellingen. Vi må lese den flere ganger for å få med oss alt. Ofte ser fire øyne bedre enn to, derfor kan det være fint å lete etter detaljene sammen med noen. Bildebøker egner seg godt til å lese sammen med noen og til å snakke med noen om innholdet underveis og etterpå. Hvis to leser en bok sammen, legger de kanskje merke til forskjellige ting i tekst og bilder.

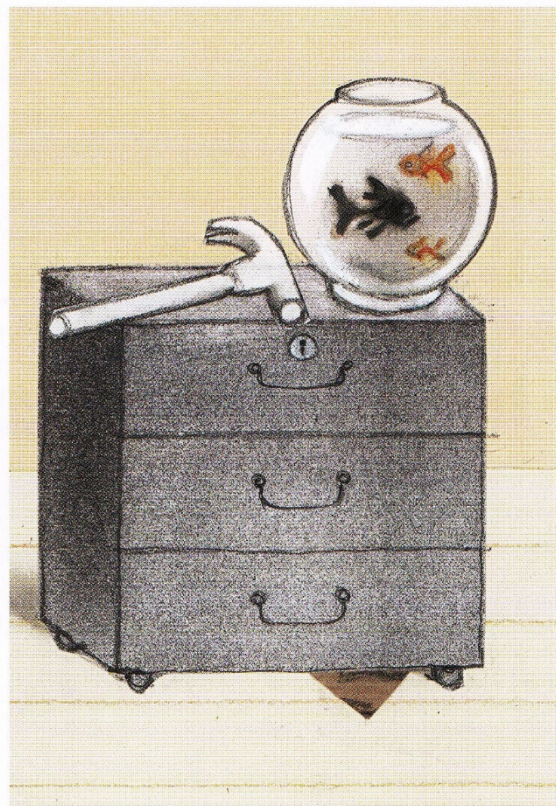

TENK OVER

Kan du peke på eksempler på verdiperspektiv, altså på at størrelsen på personene viser maktforholdene mellom dem? Størrelsen kan fortelle oss om de føler seg store og mektige eller små og avmektige.

Vi skal øve på å gå inn i detaljene i bildene. Se nøye på oppslaget på side 224. Det er det første oppslaget i boka. Der blir vi presentert for de tre viktigste personene i boka: mamma, pappa og lille Boj. De tre ser egentlig ganske harmoniske ut på dette bildet. Men hvis du går inn i detaljene, oppdager du kanskje noen signaler om fare? Legg merke til hvor stor pappa er tegnet i forhold til de andre to. Hvorfor er han tegnet så stor, tror du? Legg spesielt merke til hendene hans. Både tekst og bilde forteller at pappa har store hender med røde knoker. Hvorfor er hendene hans så store og røde? Hva kan hender brukes til? Vi har allerede vært inne på at bilder har en egen evne til å skildre hva mennesker føler. *Sinna Mann* bruker sterke virkemidler når den skildrer dramatiske hendelser og følelser. Er det noen detaljer du legger spesielt godt merke til i dette bildet?

Nå skal vi gå videre inn i enkeltdetaljer i bildet. La du merke til glassbollen med de tre gullfiskene i? Og hammeren som er plassert ved siden av? Hva tror du det er som gjemmer seg under kommoden?

226 | Kapittel 11 Bildebøker

OPPGAVER

- 13 a Let etter kontraster og detaljer i bildet som du tenker kan ha betydning for fortellingen.
 b Hvordan vil du karakterisere pappa?
 c Hvordan vil du karakterisere mamma?
 d Hvorfor er det flammer i tapetet, tror du?

- 14 Les bildet på side 225 nøye.
 a Hva tror du glassbollen med de tre fiskene symboliserer?
 b Hvorfor ligger det en hammer ved siden av glassbollen?
 c Hvilken effekt skaper glassbollen og hammeren sammen?

- 15 Se på bildet av pappa med en bærepose i hendene. Legg merke til hvordan blikket trekkes mot detaljen med pappas røde hender.
 a Rett til høyre for hånden hans står en liten skål med tre rosiner. Hvorfor har den akkurat tre rosiner, tror du? Hvorfor er skålen plassert helt ytterst på bordkanten? Hvilken effekt får denne plasseringen? Hva vil skje med de tre rosinene hvis skålen tipper over kanten?

- b Ser du det lille bildet på veggen? Hva er det bilde av?
 c Hva tror du skjer videre i fortellingen?

- 16 Les bildet øverst på side 227. Studer personenes størrelser, ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Hvilke følelser finner du i bildet?

- 17 Se på detaljen med farens hender i bildene på side 227.
 a Hvilke virkemidler blir brukt for å få fram at pappa er sint?
 b Hvordan kan du tegne at noen er redd? Prøv å tegne disse følelsene.
 c Hva tror du skjer videre? Skriv en fortsettelse av fortellingen.

- 18 Les detaljene fra bildene på side 227 nøye.
 a Vis eksempler på hvordan tegneren bruker farger, kontraster og verdiperspektiv for å få fram personenes følelser.
 b Hvordan tror du Boj føler seg?
 c Hva synes du vi bør gjøre hvis vi mistenker at noen bruker vold mot andre?

- 19 a Bruk overskriften «Min drømmedag» og skriv ned stikkord om hva som kan skje på denne dagen.
 b Velg ut fire ting som skal skje på din drømmedag.
 c Ta bilder med et kamera, eller tegn en illustrasjon til de fire tingene du har valgt. Bruk det du har lært om å lese bilder, til å gjøre dem best mulig.
 d Skriv tekster til bildene. Bruk det du har lært om forholdet mellom tekst og bilde.

- 20 Gå på biblioteket. Få hjelp til å finne bildebøker for ungdom. Skriv anmeldelse av bildebøkene du har lest. Heng anmeldelsene opp på veggen i klasserommet.

P

FORHOLDET MELLOM TEKST OG BILDE

Forholdet mellom tekst og bilde kan være

- bekreftende – bildene støtter opp under teksten og understreker det den forteller
- utvidende – bildene gir tilleggsmateriale og forteller mer enn det teksten forteller
- utfordrende – bildene motsier teksten og skaper spenning

P

Å LESE BILDEBØKER

Når du leser bildebøker, må du vurdere

- omslaget
- layouten
- fargene
- komposisjonen
 - bildeutsnitt: heltotal, halvttotal eller nærbilder
 - perspektiv: normalperspektiv, fugleperspektiv, froskeperspektiv eller verdiperspektiv
- miljø- og personschildringene
- detaljer i bildene

V

Å LESE BILDEBØKER

Sjekkliste	Hva fant jeg i teksten?
Omslaget	
Layout	
Forholdet mellom tekst og bilde • Bekreftende • Utvidende • Utfordrende	
Fargebruk	
Komposisjon: • Bildeutsnitt • Perspektiv	
Miljø- og personschildring	
Detaljer i bildene	
Språklige bilder: metaforer, sammenlikninger, kontraster, symboler	
Tema	
Budskap	
Egen vurdering	

I mål?

- Nevn minst fem av bildebokas typiske virkemidler.
- Hva kan bildebøker brukes til?
- Kan du tenke deg noen situasjoner der bildeboka er et spesielt godt egnet medium?
- Hvorfor gis det ut stadig flere bildebøker og bilderomaner for ungdom, tror du?
- Lag et bildekart (et tegnet tankekart) der du oppsummerer viktige stikkord om bildeboka.
- Finn en bildebok du liker. Lag en tolkning av boka ved hjelp av plakaten på side 228.

T

INN I TEKSTENE

- Mariangela Cacace og Geir Moen (ill.): *Annalisas dagbok*, side 410
- Tarjei Vesaas og Steffen Kverneland (ill.): *Ein modig maur*, side 407

LOKUS

PÅ NETT

På elevnettstedet finner du følgende ressurser til dette kapitlet:

- Læringsplakatene
 - Vurderingsskjema
 - Kapittelquiz
 - Digitale oppgaver
- www.lokus.no/direkte/fabel/